

življenjska vprašanja in probleme, ki presegajo njeno moč razumevanja in ustreznega odzivanja nanje.

Pretres v čustvenem svetu deklice je napisan kot tretjeosebna pripoved: vanjo so vključeni drobci deklčininih slutenj, spoznanj in odzivov, kar daje delu izrazito otroško perspektivo. Zanimiva in učinkovita so tudi kratka fantazijska oz. pravljlična besedila na začetku poglavij: pogovor zelenega zajca s kraljično, pticami, mišjo, žabo in drugimi živalmi. Ti deli so komentarji glavnega dogajanja, v njih pa se nevsiljivo in zastrto odraža poanta posameznega poglavja. Posebna odlika dela je tudi to, da osebe niso oblikovane črno-belo: Kaja ni popoln otrok, zgled ravnanja ali pomilovanja vredna »sirota«, odrasli pa tudi niso enodimenzionalni negativni liki. Tesnoba, osamljenost, deloma pa tudi bolečino izražajo tudi ilustracije Maje B. Jančič: s »pogledom od zgoraj« in

praznimi prostori ter očitno nepremičnostjo upodobljenih likov ilustratorka le še poudari razpoloženje in temo pripovedi.

S tematizacijo otroške stiske (ločitev) in možnostjo njene rešitve (na koncu življenje »počasi postaja znosno«) je pripoved *Kaja in njena družina* v sodobni slovenski mladinski književnosti vsekar posebnost, izstopa pa tudi med deli Polonce Kovač. Njen opus namreč določata igrivost in humor, ki sta opazna celo v besedilih s temo identitete, drugačnosti in strpnosti. Z najnovejšim delom pa je pisateljica pokazala, da otroštvo nikakor ni le sproščen smeh, ampak tudi stiska, žalost in bolečina.

Vsebinska in jezikovno-zgradbena inovativnost upravičujeta sklep žirije, da nagrado *večernica* za najboljše mladinsko literarno delo, ki je izšlo leta 1999, **dodeli Polonci Kovač za pripoved *Kaja in njena družina*.**

ŠE VEDNO POBIRAM KAMNE PO SVETU (pogovor s pisateljico Polonco Kovač)

Od leta 1975 prihajajo iz vaše delavnice izvorna, žlahtna dela, ki jih odlikuje pretanjen psihološki posluš in veliko spoštovanje bralne publike. Če pogledava razvoj od vaše prve knjige – od Zverinic z Večne poti – pa vse do Kaje je v vseh vaših delih v teh letih zaznavna posebna etična drža. Ne, da ste didaktični ali pedagoški, a vseskozi dajete nevsiljive napotke, drobne 'recepte'. Skušate reševati neke medčloveške probleme. Se strinjate?

Nikoli si nisem domišljala, da lahko rešujem medčloveške probleme, saj velikokrat še svojih ne morem. Odnosi med ljudmi pa so me od nekdaj zanimali, tudi nesporazumi. In ko takole razmišljam, zakaj je ta tak in oni druga-

čen, in kaj bi bilo, če bi bilo ... , se zgodba kar sama splete. Iz vsake zagate se najde kakšna pot, ne vem pa, ali je to ravno 'recept'.

A če pogledava vaše zadnje delo Kaja in njena družina je ta drža vendarle bila vsaj na začetku verjetno programska, saj je izšla v zbirki Povej mi, ki je serija knjig o problemih našega življenja. Kot si je pri Mladinski knjigi zamislila urednica Jelka Pogačnik, naj bi se ukvarjale s smrtjo, prijateljsvom, hinavščino, in to po prvotnih načrtih menda za tri starostne segmente bralcev. Gre za nekakšne literarizirane priročnike. Vi ste si izbrali ločitev. Vendar vaša Kaja pomeni nekakšen preboj, saj ste zbirko preseгли z literarno izpovedno močjo. Menda načrtujejo nadaljevanje za nižjo starostno stopnjo od tretjega do petega leta, pa še najstniško varianto?

Res so bile v načrtu tri knjige na isto temo za tri različne starostne stopnje. Vendar bo založba, po besedah urednice, počakala, da vidi, kako se bo celotna zbirka prijela, se pravi prodajala. Zamisel zbirke – literarna obdelava 'problematičnih' tem – pa me je pritegnila in vesela sem bila vabila k sodelovanju. Med mnogimi temami sem se odločila za ločitev. Prijateljica psihiatrinja in bivše kolegice s Svetovalnega centra so me oskrbele s celo goro strokovne literature. Ko pa sem se pregrizla skozi vse te terapevtske in psihološke knjige, mi je zmanjkalo korajžje. Stroka je že toliko stvari dorekla, kaj naj pri tem še jaz? In na svetu je toliko dobrih knjig, tudi na to temo. In toliko različnih otrok. Šla sem se k urednici 'zjokati', da je ta pač prehuda zame in da ne znam. Tolažila me je, da se nikamor ne mudi in da bo, kadar pač bo. Ko s te strani ni bilo več pritiska, se je pojavila Kaja. Imela sem čas, da sem šla z njo skozi vsa občutja, ki jih sproži taka življenjska sprememba.

Knjigi se resnično vidi, da ste si lahko zanj vzeli ustvarjalni čas.

Hvala.

Ta princip dela v sodelovanju s stroko je tudi v vaših Zgodbah od a do ž, ki ste jih napisali v sodelovanju s specialno pedagoginjo za pomoč legastenikom.

Ta knjižica je nastala v času, ko sem bila zaposlena v knjižnici Svetovalnega centra v Ljubljani. V timu smo bile psihologinja, specialna pedagoginja in jaz, ki naj bi s svojo diplomu primerjalne književnosti svetovala, katero knjigo ponuditi posameznemu otroku. Bile smo uigrana ekipa, zelo smo se razumele. Zgodbe od a do ž so nastale na osnovi dragocenih, a suhoparnih seznamov, sestavljenih iz besed, ki s svojimi repki in trebuščki povzročajo otrokom težave. Zdelo se mi je, da prebiranje seznamov ne more biti velika motivacija za branje. Nekaj časa sem gledala v te sezname, pa so zgodbe kar same skočile iz njih. Knjige imajo res svojo usodo. Ta je kar naprej razprodana, uporabljajo jo pa tudi logopedi.

V knjigi Kaja in njena družina je tudi oprema silno premišljena, vsako zgodbo (poglavje z zgovornimi naslovi, recimo Zakaj, le zakaj se starši ločijo; Prosim upoštevajte, da je Kaja žalostna ...), uvaja pripoved s pravljlično vinjeto. Nekoliko v carollovskem slogu je glavni 'modrec' zeleni zajec, ki modruje z drugimi živalmi. Vlogo modreca in otrokovega pomočnika v stiski ste namenili zajcu, vlogo tolažnika v stiski pa kamnu – gorskemu kristalu?

Pesem Saše Vegri Zakaj me vse skrbi je kot nalašč za začetek knjige. Mislila sem, da bom zlahka našla citat tudi za moto vsake zgodbe, saj je knjig o ločenih družinah na pretek. Ko sem jih še enkrat prebirala, pa pravega citata nisem našla, zato sem si jih sama izmislila. Zeleni zajec pa je bil svoje čase najljubša in tolažilna igrača moje hčere.

Nekateri teoretiki so menili, da bi se morala otroška literatura izogibati temnih tem življenja, kakršna je ločitev, smrt. Govorili so celo o nekakšnem steklenem zvonu, s katerim je treba v literaturi otroka zaščititi pred brutalno resničnostjo. Vi najbrž ne mislite, da je otroška literatura lahko eskapizem, beg od vsega zlega v družbi?

To pa že ne. Otrok je od rojstva naprej izpostavljen stresom. Življenje je že tako, da se enim starši ločijo, drugim se ne, nekateri otroci so izpostavljeni nasilju v družini, nekateri spet doživijo smrt bližnjih. Na simpoziju, ki ga je lani priredila revija *Otrok in knjiga*, je bilo ključno vprašanje, ali so teme, ki bi jih morali otroku zamolčati. Mislim, da take teme ni. Otrok je izpostavljen vsem tegobam odraslega sveta, pri tem pa je mnogo bolj ranljiv in psiho-socialno manj zrel, zato mora biti taka zgodba napisana 'zares' in brez instant rešitev. Vse v življenju se ne konča srečno, saj se še v pravljicah ne, če pomislimo samo na Andersena. Lahko pa rinemo v pravo smer.

Kako spretno vi rešujete težavne probleme v knjigi. Zapišete, da je učiteljica vsa obvestila po ločitvi pošiljala mami IN očku; ali pa tista misel o starših in otrocih, ki da se nikoli ne ločijo. Seveda pa sta vaša starša v knjigi 'idealna ločenca'. Po svoje.

Vsi normalni starši – tudi ločeni – želijo svojim otrokom dobro. Toleranca in potrpljenje pa nista ravno odliki današnjega sveta in tudi neločene družine niso vedno zgledne. Mislim, da je za otroka boljša ločitev kot življenje v stalni napetosti. Pri ločitvi za otroka ni pomembno, kateri od staršev je bolj ali manj kriv, spoprijeti se mora s situacijo, ki mu je bila vsiljena in razbija si glavico z 'zakaj'. In vsak 'zakaj' ima svoj 'zato'. Skušala sem odgovoriti na Kajina vprašanja.

Kajino zatekanje h kamnu je po svoje nenavadno. Pri vas bi bili bolj vajeni kake ljubke, navihane živali.

Zakaj pa ne kamen? Kamen je nekaj lepega, že kot otrok sem vedno kakšnega shranila in še vedno jih pobiram po svetu. Tudi oblaki niso slabi, ampak kaj, komaj ga ujameš, že ga veter odnese ali pa se ti pred očmi razkadi. kamen imaš pa vedno lahko v žepu.

Vaš bestiarij, živali v vaši literaturi so poglavje zase. Vaši kužki Pafiji, Buksoti, Bubike pa zverinice z Večne poti so najmarkantnejše figure vaše literature. Ste živeli z živalmi, tako kot Kajetan Kovič z mucami?

Prav veliko živali kot otrok nisem imela, samo muco, ki so kaj kmalu odpravili iz hiše, ker je bila baje 'neznosna'. Živali imam rada, vendar moj bestiarij, kot pravite, res niso živali, to sva jaz in vi pa še kdo zraven. Vsaka žival je s svojo podobo in s svojimi lastnostmi nekaj posebnega in meni se veliko ljudi zdi podobnih kakšni živali. Prav tako živalski vrt ni živalski vrt tako, ampak se mi zdi

priljubena prisposoda za kraj, kjer morajo najrazličnejše zverinice živeti skupaj. Zato so moje zverinice z večne poti in ne z Večne poti, čeprav sama vse življenje stanujem v bližini živalskega vrta na Večni poti.

Vi ste izključno otroška in mladinska pisateljica, kakšen je vaš literarni postopek. Eni govorijo o 'spominjanju na otroštvo', drugi o tem, da 'prisluhnejo otroku v sebi', tretji se 'infantilizirajo'. To zadnje zlasti velja za tiste, ki menjavajo literarne 'registre' za odrasle in otroke. Kaj pa vi?

Zmeraj me je zanimalo, kaj kdo dobi od mene. Nekaj me mora zanimati, ugotoviti moram, zakaj je nekaj tako in kaj potegne za sabo. Nikoli ne pišem zares, vedno za svojo zabavo. Ne poenostavljam in nikoli ne mislim, da pišem za otroke. To je takoj nekoliko podcenjujoč odnos. Otroci so uganka, saj se ni mogoče živeti vanje, razmišljam jaz. Če pišem, moram vedeti veliko več od tega, kar napišem. Doživetje, ki si ga izmislim, moram zastaviti tako, da je tisto, kar napišem, impresivno in razumljivo za vsakogar. Samo tak postopek me od nekdaj veseli in zabava.

Vsa moja literatura je samo drobec nekega širšega konteksta, od ambienta do vremena, od čutov do razmišljanj, vse je treba vedeti in obvladati.

Seveda je pri meni vse kratko, dolgih knjig niti ne znam pisati. Nekoč mi je

Minatti kot urednik dobrohotno rekel, da platnic ne prodajajo. Ko sem mu prinesla knjigo *Urške so brez napake* sem trmasto vztrajala, da je pisatelj, ki pišejo kot dež veliko, jaz pa imam samo toliko. Niko Grafenauer je modro posegel vmes in tako smo k Urškam dodali še *Andrejev ni nikoli preveč*. Skratka, nimam debelih knjig.

Ste imeli pri svojem delu veliko opraviti z otroki? Se mi zdi, da po bralnih značkah in proslavah niste prav veliko hodili?

Ne, sploh ne. Delala sem na Delavski univerzi, v Svetovalnem centru in v Centru za tuje jezike, a vedno z odraslimi, maksimalno motiviranimi. Z otroki imam rada stike, a ne v telovadnicah, pred množico. Zdi se mi, da to nima nobene zveze ne z mano ne z otroki, tudi z mojimi knjigami ne. Pa tudi mislim, da več kot štiri otroke naenkrat človek sploh ne zmore. Zato se najraje za taka povabila zahvalim.

Kaj pa pravite o trivializaciji v otroški književnosti, tudi slovenski?

Mislim predvsem, da izide občutno preveč knjig, pa naj se sliši še tako heretično. O trivialnosti pa samo tole: trivialna ni tema, ampak njena obdelava.

Melita Forstnerič Hajnšek
(Večer, 10. 10. 2000)